

Avui s'obre a la Universitat de Barcelona un seminari sobre la figura i l'obra del poeta José Agustín Goytisolo, membre destacat de la generació dels 50 amb una trajectòria fortament vinculada a Barcelona.

J.A. Goytisolo: Barcelona, entre Iulia i Julia

Carles M. Sanuy

◆ BARCELONA. — El turista circumstancial i anònim que diven-
dres de la setmana passada es va
extraviar per l'entrellat de carrers
de la banda de Tres Torres es va
sorprenere de cop conversant
amablement amb l'entranyable
Marcial, el vell poeta a qui Plató
va foragitar de la República. Allà
mateix, davant del jardí abando-
nat de l'antic número 13 del car-
rer Raset, el poeta li va parlar de
la ciutat. I el visitant oïós prete-
sament interessat es va deixar
engolir pel relat afable de Mar-
cial.

La història de Marcial —per-
sonatge d'un dels poemes d'*El
Rey Mendigo*— s'inicia, com la
història de José Agustín Goytiso-
lo, a l'antic número 13 del carrer
Raset, quan els Ferrocarrils Cata-
lans creuaven, per un pas desco-
bert, la Via Augusta i la ciutat, la
romana Iulia Augusta Paterna
Fauntia Barcino, que, segons diu
José Agustín Goytisolo, "era, per
mi, la mevamare".

Aviat farà seixanta anys que
la família Goytisolo va abandonar
aquella primera residència de
Tres Torres des d'on José Agustín
iniciava la seva llarga relació amb
Barcelona a través dels ulls de la
seva mare, Julia Gay. Ara, aques-
ta ciutat amb noms de dona es
disposa a retre-li homenatge en
unes jornades que, organitzades
per la seva universitat, no són
sinó la culminació d'un llarg pro-
cés vital que va més enllà de la
simple circumstancialitat geogrà-
fica. "Aquesta ciutat és la meva
vida", diu Marcial al despistat
turista. "Si jo fos un animal, Bar-
celona seria el meu territori",
afegeix Goytisolo.

La "Casa que no existe"

La primera Barcelona de Goy-
tisolo —la Barcelona de Julia
Gay— era "algo así como una
fiesta muy breve", festa que va
tenir com a escenari la vella casa
del carrer Raset i, més tard, l'edi-
fici de Pau Alcover —abans Jaume
Piquet— on es va traslladar la
família l'any 33. Una llarga
malaltia del pare va obligar els
Goytisolo a traslladar-se a Tor-
rentó, primer, i a Viladrau, més
tard, on van passar els anys de la
guerra civil espanyola.

L'any 38, Julia Gay, que es
traslladava setmanalment a Bar-
celona des de Viladrau, va morir
durant un bombardeig de l'aviació
franquista i el pare de José Agus-
tín, enfonsat en la depressió, es
va obstinar en els anys posteriors
a esborrar la memòria de la dona
fins al punt d'arribar a canviar el
nom a l'assistenta de la família,
que també es deia Julia.

El retorn a Barcelona després
de la guerra és, per José Agustín
Goytisolo, l'inici d'una nova rela-
ció amb la ciutat, que redesco-
breix sense la presència (o des de
l'absència) dels ulls de Julia Gay.
Una Barcelona de barri i d'ado-
lescència: "M'atreia aquell món de
la gent que no era com jo, aquell
altre món dels barris, les noies de
les festes majors a Sants, al
Poble-sec, a Sant Andreu... que
eren tan diferents de 'les nenes'
de Sarrià o de Tres Torres".

Són els anys amb els jesuïtes

(d'on va ser expulsat juntament
amb Joan Reventós) i a la Salle
abans d'entrar a la Universitat de
Barcelona.

"La ciudad del Espanto"

L'enlluernament d'aquesta
nova Barcelona, però, dona pas a
la constatació d'una realitat dife-
rent. "Abans de la mort de Julia
Gay", explicava el poeta a Jordi
Virallonga, autor de la primera
tesi doctoral sobre l'obra de José
Agustín Goytisolo, "Barcelona era
com un mite i, després, un lloc
desafectat". Es fa present a poc a
poc la ciutat de postguerra i, ja a
la universitat, la intolerància i els
primers problemes amb el SEU.
José Agustín hauria d'acabar els
seus estudis a Madrid. Va anar a
a parar al col·legi major Nuestra
Señora de Guadalupe perquè, diu,
"era dels pocs que tenia calefac-
ció".

De retorn novament a Barce-
lona, acabada la carrera i les mil-
cies universitàries, la postguerra
se li presenta amb tot el seu pes i,
amb ella, "la misèria terrible de
les zones del Port, del barri Xino,
de la perifèria, de la gent amun-
tegada al voltant dels cemen-
teris". Aquesta és, però, també, la
Barcelona del Velòdrom o del bar
La Luna; de les tertúlies amb
Barral i Gil de Biedma al Cristal
City; de "las fiestas tremendas" i
els "hola qué tal cuanto tiempo te
quiero mucho llámame" que evo-
cava a *Del tiempo y del olvido*
(1977). Una Barcelona de la qual
el poeta en fuig "por la puerta
trasera/ acariciando a las niñas
y duchándome/ mientras espero
con paciencia que el ambiente/ se
calme".

Es també la Barcelona d'Años
decisivos, de la recuperació plena
de la ciutat per part del poeta; de
la militància política i clandestina
i del naixement de la seva filla
(1956), que es diu Julia perquè va
néixer al juliol, perquè és un dels
noms de l'antiga Barcino, perquè
el part es va produir per cesària,
com el de Juli Cèsar, i, és clar,
perquè era el nom de la mare del
poeta.

"Vencida y derrotada"

Aquest segon retrobament
amb la ciutat va consolidar-se
finalment en la creació —amb
Bofill, Serena Vergano i Núñez
Yaniwsky— de l'anomenat Taller
d'Arquitectura, des del qual el
poeta esperava contribuir al
redreçament d'aquella ciutat
"vencida y derrotada" i ja defini-
tament inhòspita i humanament
inabastable. El fracàs dels plante-
jaments inicials del Taller d'Ar-
quitectura ("perquè, com totes les
utopies, estàvem equivocats") i les
descrepàncies amb els criteris de
Bofill acaben, però, allunyant
Goytisolo del projecte.

"Les ciutats", diu, no obstant,
el poeta, "tendeixen a reestructu-
rar-se i són, per tant, recupera-
bles". Marcial, instal·lat ara en un
auster apartament de Marià Cubí,
espera i adopta el seu paper de
"viejo capaz de dar amor", com
s'anomenava a *El Rey Mendigo*.
No tan lluny potser de la casa del
carrer Raset i porta per porta,
gairebé, de l'apartament de la
seva filla Julia.

XAVIER GONZÁLEZ

"Si fos un animal, Barcelona seria el meu territori", diu el poeta José Agustín Goytisolo

De la poètica i l'urbanisme

Jordi Virallonga*

◆ Barcelona és la ciutat on van néixer i on van mor-
rir les persones que més ha estimat José Agustín
Goytisolo. Aquest fet és prou significatiu per en-
tendre que Barcelona li serà sempre present, ja que,
pel poeta, la ciutat és les persones que la conformen.

Els primers records barcelonins de José Agustín
giren al voltant d'espais interiors, de les primeres
cases, dels seus jardins, moltes vegades descrits als
seus poemes al llarg de la seva obra des de *Mis
habitaciones* fins a *Bungavillas, reparaciones y
humo*; i dels edificis de Gaudí, com el col·legi de les
Teresianes del carrer Ganduxer, on sentí per primer
cop *La Internacional* quan encara no tenia consci-
ència del que això significava i del que originaria
després.

L'admiració per Gaudí es fa palesa amb la seva
assistència i participació en els homenatges a l'ar-
quitecte i que poetitza a *Petitotiro para que dejen
regresar un poquito desde el tiempo al arquitecto
Don Antonio Gaudí*. Tanmateix, quan el Taller
d'Arquitectura —en el qual em centraré en aquestes
línies— comença a treballar en l'edificació d'un barri
de vivendes a Reus, el poeta el va anomenar *Barri
Gaudí*, des d'on escriu *Crónica de un salto*.

La seva important preocupació pels espais
urbans el portà a afegir-se a aquest equip d'intel·lec-
tuals que, si bé a Barcelona només va construir tres
edificis —Nicaragua, 99; Mestre Pérez Cabrero, 6; i,
als afores, Walden—, va tenir sempre la seva seu en
aquesta ciutat. Del treball realitzat amb l'esmentat
grup neix una part del poemari *Bajo tolerancia*, títu-
lat *Fragmentos de un diario de trabajo*, i, més tard,
el llibre *Taller de Arquitectura*, encara que la preo-
cupació que sent el poeta pels creixements desajus-
tats a les necessitats humanes es troba en tota la
seva obra.

La ideologia que va defensar el Taller era aque-
lla que propugnava el Moviment Modern en el sentit
que era necessari deslligar-se de l'opressió dels plan-
tejaments arquitectònics anteriors des de pressupo-
sos d'estètica marxista. Tanmateix, es va imposar
com a norma atendre les condicions d'existència,

gustos i desitjos de la persona, les seves passions i
les seves necessitats conservant sempre la llibertat
de creació, en molts moments vorejant la utopia, i in-
teressant-se per una generalització de l'arquitectura
al servei d'una nova societat industrial que, al meu
parer, va ésser bastant més que un simple discurs.

En la seva poètica, José Agustín Goytisolo
assenyala els principals perills que comporta portar
a terme aquest projecte social, la publicitat i el con-
sumisme al capdavant, i insinua unes previsions pel
futur totalment catastròfiques després d'apuntar
una hegeliana interpretació de la història.

El poeta crea un nou llenguatge arquitectònic
ajustat a aquell temps i aconsegueix reflectir-lo en
els seus versos amb una gran capacitat emotiva i
estètica per despulgar el passat i per oferir una
alternativa d'acord amb les funcions universals a
què ha de respondre el nou art. Per aquest propòsit
l'ajuden la connexió ideologia-llenguatge cercant de
transformar el físic en significatiu, l'objecte en
imatge; al capdavant, aplicant als espais urbans una
funció poètica.

En aquest sentit voldria ressenyar, a més, que,
dins d'aquest vessant *arquitectónico-urbanístico* de
la seva obra, el poeta elabora aquests versos esta-
blint paral·lelismes entre dues tendències contrapo-
sades i enfronta intuïció/raciocini, coterporaneï-
tat/interpretació del temps, tradició/renovació, reali-
tat/utopia, personal/col·lectiu, concret/abstracte,
síntesi/anàlisi i intuïció/ciència.

Finalment, vull només remarcar que la preocupa-
ció per la ciutat encara es manté, com esperem que
aviat es pugui llegir en el poema *Oda novísima a
Barcelona*, publicat en francès amb motiu de la pre-
sentació a París d'aquesta ciutat com a vila olímpica,
i que puc assegurar que és el més extens del poeta i
un dels més importants escrits mai a Barcelona.

* Jordi Virallonga és professor de Literatura
Espanyola i poeta.